

MATEJ ŠEKLI

NASLONSKI NIZI PREGIBNIH NASLONK V REZIJANSKEM NAREČJU SLOVENŠČINE: OPISNI IN ZGODOVINSKI JEZIKOSLOVNI VIDIK

COBISS: 1.01

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.31.1.05](https://doi.org/10.3986/JZ.31.1.05)

V prispevku so obravnavani naslonski nizi pregibnih naslonk v rezijanskem narečju primorske narečne skupine slovenskega jezika, in sicer z opisno in zgodovinsko jezikoslovnega vidika. V prvem delu članka so pregibne, tj. zaimenske in glagolske naslonke v rezijanščini predstavljene z oblikovnega in skladenjskega vidika. Med drugim so prikazani nove naslonske oblike imenovalnika osebnih zaimkov kot tudi nekateri skladenjski pojavi, vezani na vse naslonske oblike osebnih zaimkov. V drugem razdelku je določen položaj »glagolskega« in zaimskega naslonskega niza v stavku, v tretjem pa še zaporedje posameznih naslonk v imenovanih naslonskih nizih.

Ključne besede: skladnja, naslonski niz, pregibne naslonke, slovenščina, rezijansko narečje

Inflected Clitic Clusters in the Resian Dialect of Slovenian: Descriptive and Historical Linguistic Perspectives

This article examines clusters of inflected clitics in the Rezija/Resia dialect of Slovenian, which forms part of the Primorska (Littoral) dialect group, from a descriptive and historical linguistic perspective. First, inflected (i.e., pronominal and verbal) clitics are presented from the morphological and the syntactic point of view. The innovative clitic forms of the nominative personal pronouns are discussed, as well as a number of important syntactic phenomena related to all clitic personal pronouns. Second, the position of the two clusters of inflected clitics—that is, the “verbal” and pronominal clusters—in the sentence are detected. Third, the exact order of individual clitics in the two clitic clusters is defined.

Keywords: syntax, clitic cluster, inflected clitics, Slovenian, Resian dialect

Matej Šekli ■ Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta – ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ■ matej.sekli@guest.arnes.si ■ <https://orcid.org/0000-0002-1886-3723>

Pričujoči prispevek je za slovenski prostor nekoliko prilagojena različica prispevka Šekli 2025b. V članku so ugotovitve na področju preučevanja narečnih slovenskih naslonk v italijanskih slavističnih oblikoskladenjskih študijah (prim. Benacchio 1994; 1998; 2000) in slovenskega slovenističnega jezikoslovja (prim. Toporišič 2000: 64–65, 671–672) nadgrajene s spoznanji primerjalnega jezikoslovja slovanskih jezikov (prim. Vondrák 1928: 566–573; Večerka 1989; Zaliznjak 2008). Italijanska oblikoskladenjska terminologija je podomačena z navedbo izvirnih poimenovanj v oklepaju, nadalje so predlagane nekatere izboljšave Toporišičevega izrazja (prim. op. 8 in 18), česar italijanska različica besedila ne vsebuje. Anonimnima recenzentoma se zahvaljujem za konstruktivne pripombe, ki so pripomogle k večji kakovosti članka.

1 PREGIBNE NASLONKE V REZIJANŠČINI

Naslonke (tudi breznaglasnice, klitike) so nenaglašene besede, ki se naglasno naslanjajo na neko drugo naglašeno besedo, t. i. gostiteljico (ang. *host*), s katero oblikujejo naglasno celoto, t. i. fonetično besedo. Delijo se na **zaslonke** (**enklitike**), ki se naslanjajo na predhodno naglašeno besedo, in **predslonke** (**proklitike**), ki se naslanjajo na sledečo naglašeno besedo. Naslonke potencialno lahko sestavljajo t. i. **naslonski niz**, tj. zaporedje vsaj dveh naslonk.¹ V naslednjih razdelkih je predstavljen sistem pregibnih naslonk v rezijanskem narečju slovenščine in analiziran z zgodovinsko jezikoslovnega vidika, tj. določene so njegove oblikovne in skladenjske inovacije, pri čemer je posebna pozornost posvečena jezikovnim spremembam, ki so nastale zaradi slovensko-romanskega jezikovnega stika v zgodovinski deželi Furlaniji.²

1.1 Naslonske oblike osebnih zaimkov in nenaglašeni glagoli v rezijanščini

Pregibne naslonke v rezijanščini so lahko tako samo predslonke kot tudi predslonke ali zaslonke. Samo predslonke so naslonske oblike osebnih zaimkov v imenovalniku (s skladenjska stališča it. *pronomine personale soggetto*, tj. osebni zaimek v vlogi osebk) za vse osebe in števila ter kazalnega zaimka za oddaljeno v imenovalniku ednine srednjega spola *to* 'tisto', ki se pojavlja za tretjo osebo ednine srednjega spola (npr. *isô to jê* 'to jê', dobesedno 'to, tisto jê') in za tretjo osebo dvojine (npr. *onêdwâ to jê* 'onadva stâ', dobesedno 'onadva, tisto jê'), ter nenaglašeni glagoli (tj. pomožni glagoli) in glagoli, ki težijo k nenaglašenosti (tj. glagoli z oslabeledim pomenom) (preglednica 1).³ Predslonke ali zaslonke pa so naslonske

1 Za definicijo naslonke kot tudi za njihovo delitev v dve skupini, tj. na tiste, ki so lahko samo predslonke, na eni strani, ter na tiste, ki so lahko tako predslonke kot zaslonke, na drugi, na gradivu knjižne slovenščine prim. Toporišič 2000: 64–65.

2 O slovenščini v današnji deželi Furlaniji – Julijski krajini prim. Šekli 2024, natančneje o rezijanskem narečju pa Ramovš 1935: 30–41; Rigler 1963: 46–47; Logar – Rigler 1983; Steenwijk 1992; Šekli 2018; 2023 in SLA 2023: 11. Kjer ni navedeno drugače, je rezijansko narečno gradivo podano v standardni obliki v skladu z rezijanskim pravopisom, predstavljenem v Steenwijk 1994. Standardna rezijanščina (STD) je v večini primerov glasovna abstrakcija jezikovnega stanja v glavnih štirih rezijanskih narečnih krajevnih govorih, in sicer krajev Bela/Bila/San Giorgio (B), Njiva/Njiwa/Gniva (N), Osojani/Osoanê/Oseacco (O) in Solbica/Solbica/Stolvizza (S), pri čemer je ob izenačenosti odrazov v naštetih govorih upoštevano tudi jezikovno stanje v zaselku Lipovec/Lipavac/Lipovaz (L) (Steenwijk 1994: 2–3).

3 Nenaglašena glagola v rezijanščini sta: (1) pomožni glagol *bet* 'biti' v sedanjiku (npr. (an) *jê* '(on) je'), pretekliku (npr. (an) *jê bil* '(on) je bil'), predprihodnjiku (npr. (an) *bo* '(on) bo') in »prihodnjiku v preteklosti« (npr. (an) *bo bil*, dobesedno '(on) bo bil'), s pomočjo katerih in tvornega preteklega deležnika na -l polnopomenskega glagola so tvorjeni preteklik (npr. (an) *jê dělal* '(on) je delal'), predpreteklik (npr. (an) *jê bil dělal* '(on) je bil delal'), predprihodnjik (npr. (an) *bo dělal* '(on) bo (prej) delal') in »prihodnjik v preteklosti« (npr. (an) *bo bil dělal* '(on) bo bil delal'), ter (2) pomožni glagol *têt* 'hoteti' v sedanjiku (npr. polnopomensko (an) *čê (iso rič)* '(on) hoče (to reč)'), s pomočjo katerega in nedoločnika je tvoren prihodnjik (npr. (an) *čê dělät* '(on) bo (potem) delal'). Glagol, ki teži k nenaglašenosti, pa je v rezijanščini glagol *mêt* 'imeti, posedovati, imeti v lasti' (npr. polnopomensko (an) *mâ (no lipo hišo)* '(on) ima (eno lepo hišo)'), in sicer, kadar ima naklonski pomen nujnosti (debitativni pomen) 'morati' (npr. (an) *ma dělät* '(on) mora delati').

oblike osebnih zaimkov ter povratnega osebnega zaimka v rodilniku, dajalniku in tožilniku (preglednica 2).⁴

Preglednica 1: Naglasne in naslonske oblike imenovalnika osebnih zaimkov ter nenaglašeni glagoli in glagoli, ki težijo k nenaglašenosti, v rezijanščini

Oblika zaimka in glagola: oseba, število, spol	Osební zaimék v im.: naglasna oblika	Osební zaimék v im.: naslonska oblika	Nenaglašena oblika glagola <i>bet</i> v sedanjíku	Nenaglašena oblika glagola <i>bet</i> v pred-prihodnjíku	Nenaglašena oblika glagola <i>tět</i> v sedanjíku	Nenaglašena oblika glagola <i>mět</i> v sedanjíku
1. os. ed.	<i>jǎ</i>	<i>ja</i>	<i>si</i>	<i>bon</i>	<i>çon</i>	<i>man</i>
2. os. ed.	<i>tí</i>	<i>ti</i>	<i>si</i>	<i>boš</i>	<i>čí</i>	<i>maš</i>
3. os. ed. m	<i>ún</i>	<i>an</i>	<i>jě</i>	<i>bo</i>	<i>čě</i>	<i>ma</i>
3. os. ed. ž	<i>onǎ</i>	<i>na</i>				
3. os. ed. s	<i>onǒ</i>	<i>to</i>				
1. os. dv. m	<i>midwǎ</i>	/	<i>sowa</i>	<i>bowa</i>	<i>ćewa</i>	<i>mawa</i>
1. os. dv. ž	<i>midví</i>	/				
2. os. dv. m	<i>vidwǎ</i>	/	<i>sta</i>	<i>bota</i>	<i>ćeta</i>	<i>mata</i>
2. os. dv. ž	<i>vidví</i>	/				
3. os. dv. m	<i>onědwǎ</i>	<i>to</i>	<i>jě</i>	<i>bo</i>	<i>čě</i>	<i>ma</i>
3. os. dv. ž	<i>onědví</i>	<i>to</i>				
3. os. dv. s	/	<i>to</i>				
1. os. mn.	<i>mǐ</i>	<i>mi</i>	<i>somō</i>	<i>bomō</i>	<i>ćemō</i>	<i>mamō</i>
2. os. mn.	<i>vǐ</i>	<i>vi</i>	<i>sta</i>	<i>bota</i>	<i>ćeta</i>	<i>mata</i>
2. os. mn. vikanje	<i>Vǐ</i>	<i>Vi</i>	<i>stě</i>	<i>botě</i>	<i>ćetě</i>	<i>matě</i>
3. os. mn. m	<i>unǐ</i>	<i>ni</i>	<i>so</i>	<i>bojo</i>	<i>ćejo</i>	<i>majo</i>
3. os. mn. ž	<i>oně</i>	<i>ni</i>				
3. os. mn. s	/	<i>to</i>	<i>jě</i>	<i>bo</i>	<i>čě</i>	<i>ma</i>

Preglednica 2: Naglasne in naslonske oblike rodilnika, dajalnika in tožilnika osebnih zaimkov ter povratnega osebnega zaimka v rezijanščini

Oblika zaimka: oseba, število, spol	Rodilnik: naglasna oblika	Rodilnik: naslonska oblika	Dajalnik: naglasna oblika	Dajalnik: naslonska oblika	Tožilnik: naglasna oblika	Tožilnik: naslonska oblika
1. os. ed.	<i>mlè</i>	<i>me</i>	<i>mlě</i>	<i>mi</i>	<i>mlè</i>	<i>me</i>
2. os. ed.	<i>tabè</i>	<i>te</i>	<i>tabě</i>	<i>ti</i>	<i>tabè</i>	<i>te</i>
povratni osebni	<i>sabè</i>	/	<i>sabě</i>	<i>si</i>	<i>sabè</i>	<i>sa/se</i>
3. os. ed. m	<i>njagǎ</i>	<i>ga</i>	<i>njimò</i>	<i>mu</i>	<i>njagǎ</i>	<i>ga, ji</i>
3. os. ed. ž	<i>njí</i>	<i>je</i>	<i>něj</i>	<i>ji</i>	<i>njú</i>	<i>jo</i>
3. os. ed. s	<i>njagǎ</i>	<i>ga</i>	<i>njimò</i>	<i>mu</i>	/	<i>ji</i>
1. os. dv.	<i>náju</i>	/	<i>náma</i>	/	<i>náju</i>	/
2. os. dv.	<i>wáju</i>	/	<i>wáma</i>	/	<i>wáju</i>	/

⁴ Oblike osebnih zaimkov in povratnega osebnega zaimka ter njihova raba so natančneje opisane v Steenwijk 2023: 69–75.

Oblika zaimka: oseba, število, spol	Rodilnik: naglasna oblika	Rodilnik: naslonska oblika	Dajalnik: naglasna oblika	Dajalnik: naslonska oblika	Tožilnik: naglasna oblika	Tožilnik: naslonska oblika
3. os. dv.	<i>njû</i>	/	<i>njîma</i>	/	<i>njû</i>	/
1. os. mn.	<i>nâs</i>	<i>nas</i>	<i>nân</i>	<i>nan</i>	<i>nâs</i>	<i>nas</i>
2. os. mn.	<i>wâs</i>	<i>was</i>	<i>wân</i>	<i>wan</i>	<i>wâs</i>	<i>was</i>
2. os. mn. vikanje	<i>Wâs</i>	<i>Was</i>	<i>Wân</i>	<i>Wan</i>	<i>Wâs</i>	<i>Was</i>
3. os. mn.	<i>njêh/jêh</i>	<i>jih</i>	<i>njên</i>	<i>jîn</i>	<i>njêh</i>	<i>je, ji</i>

Kot je razvidno iz preglednic 1 in 2, rezijanščina razlikuje naglasne in naslonske oblike osebnih zaimkov v imenovalniku, rodilniku, dajalniku in tožilniku. Medtem ko so nenaglašene oblike v rodilniku, dajalniku in tožilniku značilne za celoten slovenski jezikovni prostor, kar se odraža tudi v slovenskem knjižnem jeziku, so tovrstne oblike v imenovalniku nedvomno inovacija rezijanskega narečja in bližnjih zahodnih govorov terskega narečja, torej tistih zemljepisnih različic slovenščine, ki so tradicionalno v intenzivnem stiku s sosednjimi furlanskimi narečji in posledično močno pod njihovim vplivom. Te inovativne naslonske oblike osebnih zaimkov v imenovalniku v omenjenih slovenskih narečjih (od katerih so bile nekatere podvržene redukciji na glasovni ravni, npr. rez. *ún* vs. *an* 'on', *onâ* vs. *na* 'ona', *uní* vs. *ni* 'oni', *onè* vs. *ni* 'one'), ki so povsem odsotne v ostali narečni in knjižni slovenščini (npr. knj. sln. *òn*, *óna*, *óni*, *óne*), so dejansko oblikovni kalk po furlanskem modelu (npr. furl. *lui* vs. *al* 'on', *jê* vs. *e* 'ona', *lôr* vs. *a* 'oni/one') (preglednica 3).

Preglednica 3: Naglasne in naslonske oblike imenovalnika osebnih zaimkov v furlanščini in rezijanščini

Oblika zaimka: oseba, število, spol	Furlanščina		Rezijanščina	
	naglasna oblika	naslonska oblika	naglasna oblika	naslonska oblika
1. os. ed.	<i>jo</i>	<i>o</i>	<i>jâ</i>	<i>ja</i>
2. os. ed.	<i>tu</i>	<i>tu</i>	<i>tí</i>	<i>tí</i>
3. os. ed. m	<i>lui</i>	<i>al</i>	<i>ún</i>	<i>an</i>
3. os. ed. ž	<i>jê</i>	<i>e</i>	<i>onâ</i>	<i>na</i>
1. os. mn.	<i>nô, noaltris</i>	<i>o</i>	<i>mí</i>	<i>mi</i>
2. os. mn.	<i>vô, voaltris</i>	<i>o</i>	<i>ví</i>	<i>vi</i>
3. os. mn.	<i>lôr</i>	<i>a</i>	<i>uní, onè</i>	<i>ni</i>

1.2 Nekateri skladenjski pojavi, povezani z naslonskimi oblikami osebnih zaimkov v rezijanščini

Poleg oblikovnih kalkov je tesen stik slovenskih narečij primorske narečne skupine s sosednjimi romanskimi zemljepisnimi jezikovnimi različicami – predvsem furlanskimi v zgodovinski Furlaniji kot tudi kolonialnimi beneškimi italijanskimi, tradicionalno prisotnimi v krajih kot Tržič/Monfalcone in Trst/Trieste ter v Istri – vplival na nastanek nekaterih skladenjskih kalkov v nekaterih pri-

morskih slovenskih narečjih po romanskem modelu.⁵ V zvezi z naslonskimi oblikami osebnih zaimkov sem spadajo skladijski pojavi kot tematizacija z zaimkovno podvojitvijo (it. *dislocazione a sinistra con ripresa pronominale*) tematizirane samostalnice in zaimenske besedne zveze, zaimkovno podvajanje (ang. *clitic doubling*, it. *raddoppiamento pronominale* ali *raddoppiamento clitico*) imenske in zaimenske besedne zveze ter obvezno zaimkovno izražanje osebk s pomočjo naslonske oblike imenovalnika osebnega zaimka, kar gledano tipološko jezikoslovno predstavlja poseben jezikovni tip (ang. *non-pro-drop language*, it. *lingua a soggetto non nullo*).⁶ V primorskih slovenskih narečjih imajo naštetí pojavi različno razširjenost, in sicer v odvisnosti od prisotnosti oz. odsotnosti naslonskih oblik imenovalnika osebnih zaimkov v posameznih narečnih različicah.

Tematizacija z zaimkovno podvojitvijo in zaimkovno podvajanje predmeta, in sicer premega predmeta v tožilniku ali rodilniku in nepremega predmeta v dajalniku, sta torej prisotna v primorskih slovenskih narečjih. Toda celo v rezijansčini in zahodnih govorih terskega narečja, skladijsko najbolj »romaniziranih« slovenskih narečnih različicah, prisotnost naglasne oblike osebnega zaimka v obeh skladijskih zgradbah ni obvezna. Sledi nekaj rezijanskih besedilnih zgledov z imenovanima skladijskima pojavoma.⁷

S *Mlě to mi* plažalo rūdi se narejet gobo [za pūst]. (Šekli 2009b: 163) 'Meni se je bilo všeč [za pust] obleči v grbca.'

S *Mlě to mi* plaža mūzika, *mi* plažajo kolōrji[.]. (Šekli 2009b: 163) 'Meni je všeč glasba, všeč so mi barve.'

S *Njēj ji* jo pravila nji moti, ta nūna Tušina. (LN) 'Njej jo je povedala njena mati, gospa Tušina.'

5 O slovensko-romanskem stiku v Furlaniji prim. Skubic 1991; 1997; 2000; Benacchio 1994; 1998; 2002; Spinozzi-Monai 1996; Šekli 2009a; 2009b; 2016; Ježovnik 2015; Pila 2021; 2022; 2023; Zuljan Kumar 2022.

6 Glede razlikovanja med tematizacijo z zaimkovno podvojitvijo na eni strani in zaimkovnim podvajanjem imenske in zaimenske besedne zveze na drugi v slovenskih narečjih v Furlaniji (to so rezijansko, tersko in nadiško narečje) prim. Benacchio 2002: 97, za težnjo po obveznem izražanju osebk s naslonsko obliko imenovalnika osebnega zaimka v terskem narečju pa Spinozzi Monai 1996 in Ježovnik 2020: 79.

7 Navedeni besedilni zgledi so po večini vzeti iz časopisnih člankov gospe Luigie Negro s Solbice, predane kulturne delavke na področju ohranjanja in kultiviranja rezijanskega narečja, ki so bili objavljeni v obdobju 2003–2014 predvsem v različnih časopisih in revijah slovenske avtohtone jezikovne manjšine v Videmski pokrajini; to so npr. *Novi Matajur: tednik Slovencev Videnske pokrajine*, ki izhaja v Čedadu, *Nāš glas – La nostra voce: Periodico del Circolo Culturale Resiano "Rozajanski Dum"*, tj. glasilo rezijanskega kulturnega društva Rozajanski dum, tednik *La Vita Cattolica: Settimanale del Friuli*, ki se izdaja v Vidmu. Njena besedila so označena s kratico LN. Gospe Luigii Negro se pristrčno zahvaljujem, da mi je predala svoja besedila v formatu word, kar mi je bistveno olajšalo iskanje preučevanih skladijskih pojavov. Prestavitev zgledov v knjižno sloveščino skuša biti čim bolj dobesedna, tako da se včasih približuje pogovornemu ali celo narečnemu jeziku.

S *Tō ki ti dileš ti ti driin, Bu ti owdila tabē.* (Šekli 2009b: 162) 'To, kar ti delaš drugim, Bog naredi tebi.'

Nasprotno pa sta **zaimkovno podvajanje osebka** z naslonsko obliko imenovalnika osebnega zaimka, ki se torej pojavlja ob samostalniku ali naglasni obliki osebnega zaimka, in **obvezno izraženi zaimenski osebek** oziroma natančneje težnja po tem značilna samo za rezijansko in zahodni del terskega narečja. V povezavi z njo so povedni t. i. »brezosebkovni« **stavki**,⁸ v katerih je osebek obvezno izražen z zaimkom *to* (tako npr. stavki tipa rez. *to lijē* 'dežuje' in *to mi plaža* 'všeč mi je' ustrezajo skladenjskima zgradbama v furlanščini (kot tudi v nemščini): furl. *al plûf, al mi plâs* (nem. *es regnet, es gefällt mir*). Kot je bilo že omenjeno, se gledano tipološko jezikoslovno rezijanščina približuje jezikovnemu tipu z obvezno zaimkovno izraženim osebkom, ki je zelo pogost, a vseeno ni obvezen. V primerjavi z ostalimi osebami je naslonski zaimek v imenovalniku zelo pogost v tretji osebi ednine (*an, na, to*) in množine (*ni*). Gledano izvorno je pogosta raba nenaglasnenih oblik imenovalnika osebnega zaimka v rezijanskem in terskem narečju tesno povezana s t. i. **pleonastičnim osebnim zaimkom** (furl. *pronon personâl pleonastic*, it. *pronomine personale pleonastico*) v furlanščini⁹ in je nedvomno nastala pod njegovim vplivom.¹⁰

S *Mōj oca an* zwonyl armoniko, *cēla ves na vi isō.* (Šekli 2009b: 163) 'Moj oče je igral harmoniko, to ve vsa vas.'

S *Alora Bu nu Sin Pjēri to* bilo došlo wžē orē na Bilo. (Šekli 2009b: 161) 'Tedad sta Bog in sveti Peter bila prišla že gor na Bilo.'

S *Isa poſica na jē spūcana ano na ma lēsane tabelice, ki pomoajo turiste, ki ni na znojo poti.* (LN) 'Ta potka je očiščena in ima lesene tablice, ki pomagajo turistom, ki poti ne poznajo.'

B *Žiwa to jē bila ta njīvaška lišica.* (Šekli 2009b: 169) 'Žiwa je bila lisica z Njive.'

STD *Wžē pujūtrēh naši brūsarji* ziz krōsmi anu ziz bičikleti *ni* so löpu pokazali njej dēlu. (LN) 'Že zjutraj so naši brusači z brusi in kolesi lepo prikazovali svoje delo.'

S *Mamo trēbē več iš na fyt, zajtō ki jūdi ni* barūwajo fis karjē. (LN) 'Potrebujemo več hiš za

8 Strokovni izraz *brezosebkovni stavek* (Toporišič 2000: 629) je ustrezen za opis stanja v knjižni slovenščini in večini slovenskih narečij, ki ne poznajo obveznega zaimkovnega izražanja osebka, ne pa tudi za stanje v rezijanskem in terskem narečju.

9 Za t. i. *pleonastični osebni zaimek* v furlanščini prim. Marchetti 1967: 142–146.

10 Oblikovni kalk v rezijanščini se s svojim furlanskim modelom ujema popolnoma samo v trdilih stavkih (npr. rez. *otrōk an pujē* 'otrok poje', dobesedno 'otrok on poje' = furl. *il frut al cjante*), ne posnema ga v celoti v nikalnih stavkih (npr. rez. *otrōk an ni pujē* 'otrok ne poje', dobesedno 'otrok on ne poje' vs. friul. *il frut nol cjante*, kjer se v furlanščini pojavlja skržena oblika *nol* za prvotno **no al* 'ne on'), v katerih se rezijanski nikalni členek *ni* pojavlja pred glagolsko obliko in ne pred naslonsko obliko osebnega zaimka kakor v furlanščini, sploh pa ne v vprašalnih stavkih (npr. rez. *otrōk an pujē?* 'ali otrok pōje?', dobesedno 'otrok on pōje?' vs. furl. *cjantial il frut?*), v katerih je naslonski osebni zaimek v rezijanščini glagolska predslonka, a je v furlanščini prvotno glagolska zaslonka, ki je postala del spregatvenega vzorca.

najem, ker ljudje [po teh] res zelo sprašujejo.’

STD [P]rofesoresa Silvana Schiavi Fachin [...] jě raklā da utručiči, kar to so ni mali, ni mōra-jo lāhku se nawūčīt več jazikuw, ano **isō to** jin pomaga se nawūčīt bujšě pa drūge rěči. (LN) ‘Profesorica Silvana Schiavi Fachin je rekla, da se otroci, dokler so majhni, lahko naučijo več jezikov, kar jim pomaga naučiti se bolje tudi druge stvari.’

S Ti ki ma trēbē vėdēt več, an mōrē por nes klicet alibōj baret tu-w Ufficio Ragioneria tu-w nošamo Kumūno. **Ony ni** vijo, da kako to se dila[.] (LN) ‘Kdor potrebuje vedeti več, nas lahko pokliče ali pa vpraša v računovodstvu na občini. Oni vedo, kako se temu streže.’

O Za morēt živēt, ööö, **ni** [jüde] so dělale, **ni** [jüde] so dělale! (Šekli 2009b: 165) ‘Da so lahko živeli, ooo, so [ljudje] delali, so [ljudje] delali!’

S Ti na dajēn [ja] fis nikar! (Šekli 2009b: 165) ‘Ne dam ti prav ničesar!’

2 OBLAGOLSKI POLOŽAJ NASLONSKIH NIZOV V STAVKU V REZIJANŠČINI

V starih indoevropskih jezikih so se zaslonke (enklitike) – tako nepregibne, tj. stavčni členki, kot pregibne, tj. nenaglašene zaimenske oblike – v skladu s t. i. Wackernaglovim zakonom nahajale na drugem mestu v stavku, in sicer neposredno za prvo naglašeno besedo v glavnem stavku in neposredno za veznikom, ki je bil prvotno najverjetneje naglašen, v odvisnem stavku.¹¹ Imenovano prozodično pravilo je bilo torej najverjetneje značilno tudi za praindoevropsščino in je bilo v stare indoevropske jezike podedovano. Wackenaglova stava zaslonk na drugem mestu v stavku je bila torej iz praindoevropsščine podedovana v praslovanščino in nato iz praslovanščine v posamezne slovanske jezike. Zgodnji popraslovanski sistem naslonk, ki je izpričan v najstarejših slovanskih časovnih jezikovnih različicah posameznih jezikov, izkazuje tudi delovanje Wackenaglovega zakona.¹² To velja tudi na primer za staro cerkveno slovanščino in jezik *Brižinskih spomenikov*.

V slovenskem jezikovnem prostoru je delovanje Wackenaglovega zakona torej izpričano v jeziku *Brižinskih spomenikov* (zapisanih med 972 in 1039)¹³ in je ohranjeno v narečni slovenščini. V nekaterih slovenskih narečjih – tudi osrednjih, tj. gorenjskih in dolenskih, ki so narečna podstava knjižnega jezika – pa se pregibne naslonke poleg na drugem lahko pojavljajo tudi na prvem mestu v stavku,

11 Nemški jezikoslovec Jacob Wackernagel (1853–1938) je svoje pravilo o stavi zaslonk na drugem mestu v stavku formuliral predvsem na osnovi jezikovnega gradiva stare grščine, pa tudi stare indijsščine in latinščine (Wackernagel 1892). O Wackernaglovem zakonu v starih indoevropskih jezikih prim. Repanšek 2025.

12 Za zgodnji popraslovanski sistem nepregibnih in pregibnih naslonk prim. Vondrák 1928: 566–573; Večerka 1989; Zaliznjak 2008; Kuntner 2025. Glede različnih sprememb Wackenaglovega stave zaslonk v slovanskih jezikih prim. Jakobson 1935, Benacchio – Renzi 1987 in Benacchio 1988.

13 O pregibnih in nepregibnih naslonkah v jeziku *Brižinskih spomenikov*, v katerem pregibne naslonke zasedajo dva različna položaja, in sicer Wackernaglov in zaglagolski položaj, prim. Šekli 2025a.

to je t. i. **izhodiščna** ali **začetna stava naslonk** (npr. *se vîdimo*). Za razliko od teh narečij, ki Wackernaglove stave naslonk ne poznajo več, pa ima sodobna knjižna slovenščina, ki je rezultat tudi standardizacijskih procesov v smeri »slavizacije« v drugi polovici 19. stoletja, naslonski niz pregibnih naslonk, ki je praviloma zaslonki, na drugem mestu v glavnem stavku (npr. knj. sln. *videl_ga_je včérāj* vs. *brät_ga_je včérāj videl*, *smejâla_se_mu_je lepô* vs. *séstra_se_mu_je lepô smejâla*).¹⁴ Podobno kot v drugih na področju besednega reda bolj inovativnih slovenskih narečij se tudi v rezijanščini naslonski niz pregibnih naslonk nahaja na drugem mestu v odvisnem stavku, tj. takoj za veznikom, kar je nadaljevanje prvotnega stanja, medtem ko se lahko pojavlja na prvem mestu v glavnem stavku, kar pa je inovacija. Zadnji položaj ponazarjata npr. naslednja zgleda:

STD *So gre v planîno pa kôj za tet si pučēt.* (LN) 'V planino se gre tudi samo zato, da bi se počilo.'

STD *Se ga [šēr ponōw] nareja kôj ziz siron aliböj pa ziz nin jajcon, aliböj ziz čibûlo, aliböj ziz klabasîco.* (LN) 'Pripravlja se jo [friko] samo s sirom ali tudi z jajcem ali čebulo ali klobaso.'

V rezijanskem narečju je poleg izgube Wackernaglove stave zaslonk na splošno prišlo do korenite spremembe prvotnega položaja pregibnih naslonk v stavku. Za zaimenske naslonke je namreč značilna težnja, da zasedajo t. i. **obglagolski položaj**, tj. položaj ob nenaglašenem ali naglašenem glagolu, torej tudi položaj na prvem mestu v stavku (prim. zgleda zgoraj). Imenovani tip naslonk se dejansko pojavlja v dveh različnih obglagolskih naslonskih nizih, in sicer sta to t. i. »**glagolski**« **naslonski niz**, ki lahko vsebuje naslonsko obliko imenovalnika osebnih zaimkov in nenaglašeni glagol ali glagol, ki teži k nenaglašenosti, ter **zaimenski naslonski niz**, ki je lahko sestavljen iz več kot ene oblike naslonskih oblik odvisnih sklonov osebnih zaimkov in/ali povratnega osebnega zaimka (za zaporedje posameznih naslonk v imenovanih naslonskih nizih prim. razdelek 3).

Naslonska niza sta lahko ločena eden od drugega z eno ali več naglašeniimi besedami, ko se te nahajajo v položaju pred polnopomenskim glagolom (npr. *na jê löpu se mu smějâla* 'lepo se mu je smejala'). Naglašena prвина je lahko prislov (npr. *löpu* 'lepo, dobro', *dobrö* 'dobro', *sigür* 'gotovo', *radě* 'rado', *rüdi* 'vedno'), členek (npr. *wžě* 'že', *ščě* 'še', *ščalě* 'še', *pá* 'tudi, celo') kot tudi glagol z nedoločnikom, kot so naklonski (npr. *morět* 'moči', *smět* 'smeti') in obdobjski (npr. *počnet* 'začeti', *rivăt* 'končati') glagoli. V primeru, da naslonska niza nista ločena z naglasnico, navidezno tvorita en niz »glagolskih« in zaimenskih naslonk (npr. *na*

¹⁴ Za klitike na prvem mestu v stavku v slovenskih narečjih prim. Murko 1892: 84–86; Zuljan Kumar 2019: 58–59; 2022: 56–57. O obravnavi začetne stave naslonk v zgodovini slovenskega jezika prim. Smolej 2021.

jë se mu smējala ‘smejala se mu je’). Sledi nekaj zgledov dveh naslonskih nizov, eden od drugega ločenih z naglasnico.

STD *Guspuđinje so lõpu wrězale kogočo, jo ufilile anu ni so lõpu jo skühale tu-w ni štanjadi.* (LN) ‘Gospodinje so bučo lepo zrezale, jo olupile in so jo lepo skuhale v loncu.’

S *Tõ ki to plažalo te nejveč to jë bila siür živina: so bili konjõwji, kobile, konjici, krave ano koze, ki ni so lõpu se pasli ta-na ti bližnji tarinjë, ito ki prid so bile njive.* (LN) ‘To, kar je najbolj ugajalo, je bila gotovo živina: bili so konji, kobile, žrebci, krave in koze, ki so se lepo pasli na bližnjih travnikih, tam, kjer so bile prej njive.’

STD *Rezija jë lõpu se pokazala ziz krõsmi anu pleson tu-w Tulminu.* (LN) ‘Rezija se je v Tolminu lepo pokazala z brusi in plesom.’

STD *Naša dulina pa litus avošta na cë lõpu se zvasalët ziz timi starimi nawadi[.]* (LN) ‘Naša dolina se bo tudi letos avgusta lepo poveselila s starimi navadami.’

STD *To cë bet lõpu za se nawücit, za vïdët kej lipaga anu to cë sigür te rizlähknit.* (Ecomuseo) ‘Lepo se bo naučiti, videti kaj lepega in to te bo gotovo sprostilo.’

S *Ziz nošimi bližnjimi an jë rüdi radë se nalažel[.]* (LN) ‘Z našimi sosedi se je vedno rad srečeval.’

S *Ni so wžë je [koze] wbuli, nejte salt.* (LN) ‘So jih [koze] že ubili, pustite pri miru.’

STD *Po miši somö se wstavili wkop ziz jëron anu an jë šcë lõpu nin rëkal karjë riči od ise stare carkve.* (LN) ‘Po maši smo se ustavili pri župniku in nam je še lepo pripovedoval precej stvari o tej stari cerkvi.’

S *[N]a [L]joba Jenče] je [te stare wuže] pujë po wsëj Ewropi ano na pá je wuči tin mlodin.* (LN) ‘Ona [L]joba Jenče] jih [stare pesmi] poje po vsej Evropi in tudi jih uči mlade.’

STD *Naši ti stari, ko ni so hudili po světu za si zaslüžit kroh, ni so pá se wüčili drüge jazike.* (LN) ‘Naši predniki, ko so si hodili po svetu služiti kruh, so se učiti tudi druge jezike.’

STD *Kõj itë ka ni ni wmijo po slavinskin ni mōrajo si mīslit da wmët po slavinskin to mōrë škōdwat našimu rumuninju[.]* (LN) ‘Samo tisti, ki ne znajo knjižne slovenščine, si lahko mislijo, da znati knjižno slovenščino lahko škoduje našemu narečju.’

S *Tu-w isë zadnji dvë lëtë šcë dvi šcarici so počale se wučit pët.* (LN) ‘V zadnjih dveh letih sta se začeli učiti peti še dve dekllici.’

3 ZAPOREDJE PREGIBNIH NASLONK V NASLONSKIH NIZIH V REZIJANŠČINI

Pri preučevanju imenovanih dveh naslonskih nizov pregibnih naslonk ni pomembno samo določiti položaj obeh nizov v stavku, temveč tudi opisati zaporedje posameznih naslonk znotraj obeh naslonskih nizov. Kot je bilo že omenjeno, se **zaimenske naslonke** nahajajo neposredno pred ali za polnopomenskim glagolom. Njihova zaslonskost ali predslonskost pa je odvisna od vrste dotične glagolske

oblike: za obliko velelnega naklona, ki ni v vlogi veznega naklona (konjunktiva),¹⁵ se pojavljajo zaslonke (npr. *děj mi ga!* 'daj mi ga'), medtem ko se pred vsemi ostalimi glagolskimi oblikami nahajajo predsilonke (npr. *(an) mi ga dajě* '(on) mi ga daje', *(an jě) mi ga dal* '(on) mi ga (je) dal', *mi ga dāt* 'dati mi ga'). T. i. »glagolski« **naslonski niz** sestavljata nenaglašeni osebni zaimek v imenovalniku ali zaimek *sa/se* (prim. spodaj) in nenaglašeni glagol ali glagol, ki teži k nenaglašenosti. Za **zaimenski naslonski niz** v položaju pred ali za naglašenim glagolom je značilno naslednje zaporedje zaimenskih naslonk: povratni osebni zaimek v tožilniku (*se*) ali dajalniku (*si*), nenaglašeni osebni zaimek v dajalniku in nenaglašeni osebni zaimek v tožilniku (v trdilnih stavkih) ali v rodilniku (v zanikanih stavkih).¹⁶ Slednjemu v pogojniku do neke mere ustreza členek *ba/baj*.¹⁷ Imenovana naslonska niza pregibnih naslonk lahko nadalje vsebujeta nepregibne naslonke, in sicer nikalni členek *ni* 'ne', ki se vedno pojavlja pred glagolom (ne glede na to, ali gre za polnopomenski ali pomožni glagol), in predlog *za* 'za', ki uvaja nedoločniške in namenilniške polstavke (prim. spodaj).

15 Velelnik v vlogi konjunktiva izkazuje stavo naslonk, enako tisti ob povednem naklonu, npr.: B *da to se ni ruvinej* [...] (Steenwijk 1992: 185) 'da bi se ne uničilo'; *Christjanske Uzhilo: Buh nas je creal, sa uojo da mi ha snaimo* [...] (Ježovnik 2015: 73) 'Bog nas je ustvaril zato, da bi ga spoznali.'

16 V besedilih se pojavljajo tudi naslonski nizi kot npr. B *Kravica jě ji se walila*. (Šekli 2009b: 167) 'Kravica ji je padla.', dobesedno 'Kravica se ji je povalila.', z naslonsko obliko dajalnika osebnega zaimka pred naslonsko obliko tožilnika povratnega osebnega zaimka, kar pa zahteva posebno obravnavo.

17 Podobno kot pomožni glagoli pri drugih zloženih glagolskih oblikah členek *ba/baj* skupaj s tvorim preteklim deležnikom na *-l* polnopomenskega glagola tvori pogojnik (npr. *(an) ba dēlal* '(on) bi delal'). Za razliko od pomožnih glagolov pa se členek lahko pojavlja v položaju, v katerem se pojavlja pomožni glagol (zdi se, da takrat, kadar *ba/baj* ni na prvem mestu v stavku), kot tudi v položaju pred naslonsko obliko imenovalnika osebnega zaimka (zelo verjetno, da takrat, kadar je *ba/baj* na prvem mestu v stavku). Dejstvo, da se členek ne pojavlja brez izjeme v položaju glagolskih naslonk, bi kazalo na to, da njegov status ni popolnoma enak statusu pomožnikov.

STD *To be tēlu bet pa löpo, či be bila bujša ta pot ka pějě won na Karnico anu dōlu w Učjo anu magari oğana pa ta-zimě*. (LN) 'Bilo bi lepo, če bi bila pot, ki pelje gor na Karnico in dol v Učjó, boljša in morda odprta tudi pozimi.'

S *Du vi koj ni be tēli račyt noši ti stari, be ni vīdli, da koj se dila ta-na Solbici!* (LN) 'Kdo ve, kaj bi hoteli reči naši predniki, če bi videli, kaj se počne na Solbici!'

Preglednica 4: Naslonska niza pregibnih naslonk v rezijanščini

»Glagolski« naslonski niz				Zaimenski naslonski niz				
1	2			1	2	3		
Naslonska oblika im. osebnega zaimka	Nenaglašena oblika glagola <i>bet</i> v sedanjiku	Nenaglašena oblika glagola <i>bet</i> v pred-prihodnjiku	Nenaglašena oblika glagola <i>tēt</i> v sedanjiku	Naslonska oblika tož. in daj. povratnega osebnega zaimka	Naslonska oblika daj. osebnega zaimka	Naslonska oblika tož. oz. rod. osebnega zaimka		
<i>ja</i>	(<i>nj</i>)	<i>si (bil)</i>	<i>bon (bil)</i>	<i>ćon</i>	<i>za se/si</i>	<i>mi</i>	<i>me</i>	(<i>nj</i>)
<i>ti</i>		<i>si (bil)</i>	<i>boš (bil)</i>	<i>ći</i>		<i>ti</i>	<i>te</i>	
<i>an</i>		<i>jě (bil)</i>	<i>bo (bil)</i>	<i>ćě</i>		<i>mu, ji</i>	<i>ga, jo/ je, ji</i>	
<i>mi</i>		<i>somō (bili)</i>	<i>bomō (bili)</i>	<i>ćemō</i>		<i>nam</i>	<i>nas</i>	
<i>vi</i>		<i>sta (bili)</i>	<i>bota (bili)</i>	<i>ćeta</i>		<i>wan</i>	<i>was</i>	
<i>Vi</i>		<i>stě (bili)</i>	<i>botě (bili)</i>	<i>ćetě</i>		<i>Van</i>	<i>Was</i>	
<i>ni</i>		<i>so (bili)</i>	<i>bojo (bili)</i>	<i>ćejo</i>		<i>jin</i>	<i>je/jih</i>	
<i>sa/se</i>		<i>jě (bilu)</i>	<i>bo (bilu)</i>	<i>ćě</i>				

V naslednjih odstavkih je podano rezijansko narečno gradivo, ki ponazarja zgoraj prikazano zaporedje pregibnih naslonk znotraj dveh naslonskih nizov, tj. »glagolskega« in zaimenskega, ki sta združena v en niz zaradi odsotnosti ene ali več naglašanih prvin v položaju med njima. Navedeni so zgledi z različnimi glagolskimi oblikami z izjemo velelnika.

S An ko ti boš paršel ster tej ja, ću ti det palico, perke ti si rēkel da: »Ce mi daiso?» (Šekli 2009b: 162) 'In ko boš postal star kot jaz, ti bom dal palico, ker si mi rekel: »Ce mi daiso?« (Kaj mi daste?)'

STD *Ziz iso viliko pašjunjo za čitiro an jě bil nawüčil pa njagā otroke.* (LN) 'Z veliko strastjo za violino je bil naučil [violino] tudi svoje otroke.'

S W nadějo dēvet dnuw moja na ne pet populdně an [veškol] ćě račyt mišo tu-w Mužacě tu-w abaciji. (LN) 'V soboto, 9. maja, ob petih popolne bo [škof] maševal v Možacu v opatiji.'

S To be tēlu bet šćě liwčě, ći kaki mladi be se nawüčil [ise dila]. (LN) 'Bilo bi še lepše, če bi se še kak mladi naučil [te poklice].'

S Neš Gruppo [Folkloristico] an jě se nošinel misec otobarja od lēta den mijar ōsen stu trīsti ano ōsen – 1838. (LN) 'Naša folklorna skupina je bila ustanovljena meseca oktobra leta 1838.'

S An ko to paršlo orě na Bilo, to jě se napajalo ta-na den must[.] (Šekli 2009b: 161) 'Ko sta prišla gor na Bilo, sta šla na en most.'

STD *Ni so löpu pokazali da kaku nī so se nawüčili zwunet armonigo, kitaro, flawto anu drüge štruminte.* (LN) 'Pokazali so, kako so se naučili igrati harmoniko, kitaro, flavto in druge instrumente.'

S W nadějo dēvet dnuw novembarja jě se nalizel te sīn, ki an jě bil se zūbil w nadějo šějst dnuw žažaladörja ta-na Sartě. (LN) 'V nedeljo, 9. novembra, je bil najden fant, ki se je bil v nedeljo, 6. julija, izgubil na Sartu.'

STD [Ć]i **na** [škula] **bo** se zaġala, to pridě riċet, da fameje ka majo otroke, ni mōrajo pa si zbrāt za tet stat wkrej od Rezije[.] (LN) 'Če se bo [šola] zaprla, to pomeni, da se bodo družine, ki imajo otroke, lahko odločile, da gredo stanovat stran iz Rezije.'

S *W sabōto populdně na ne šějst tu-w Mužacě* **an** [veškol] **ćě** se nalěst ziz šindiki od foranije[.] (LN) 'V soboto popoldne ob šestih se bo [škof] v Možacu srečal z župani iz dekanije.'

STD *Ni so paršle pět, zajtō ka jin plažajo te stare wūže anu* **to jin** dižplaža da **ni be** se zabile. (LN) 'Prišli so pet, ker so jim všec stare pesmi in jim je žal, da bi se izgubile.'

STD *An jě si zavel gorě rokave anu* **an se** ġal dēlat. (LN) 'Zavil si je rokave in začel delati.'

STD *Lita nazěd ni sulbaški brūsarji so se ġali wkop anu* **ni so si** naredili na asočacjun[.] (LN) 'Pred leti so brusači s Solbice stopili skupaj in so si ustanovili društvo.'

S *W sabōto* **si si** wmula lase, zajtō ki w nadějo bila fječša. (LN) 'V soboto sem si umila lase, ker je bil v nedeljo praznik.'

STD *Wsak jě si mōgal pogledat te lipe rěči: plahūte, būle, tavajuče, zgławja [...].* (LN) 'Vsak si je lahko pogledal lepe reči: rjuhe, spodnje perilo, prte, vzglavnike [...].'

S *Tō ki* **ti si mi** barel, ito **ću ti** det! **Ću ti** det palico, da [...] ko **na bo ti** wdarila, da na bodi nišći za **ti jo** pobret! (Šekli 2009b: 162) 'To, česar si me prosil, to ti bom dal! Dal ti bom palico, da [...], ko ti bo padla, ne bo nikogar, ki bi ti jo pobral.'

S *Orě w Rezijo na rewā, ki ta-orě w Reziji* **ja si jin** dal wžě den lipi azyk ki nišći a na kapī. (Šekli 2009b: 161) 'Gor v Rezijo ne greva, saj sem jim gori v Reziji dal že lep jezik, ki ga nihče ne razume.'

STD *Kors jě ga* organizāl te rozajanski kumūn wkop ziz tin rozajaskin kultürskin čirkolon "Rozajanski Dum" anu ziz *Universitadjo to tu-w Vidně.* (LN) 'Jezikovni tečaj je organizirala rezijanska občina skupaj z rezijanskim kulturnim društvom Rozajanski dum in z Univerzo v Vidmu.'

STD *Na jě bila* se našinala tu-w lētu 1908, žažaladörja, anu nji vito na jě jo pragnala tu-w *Osojaněh.* (LN) 'Rodila se je bila leta 1908, julija, in svoje življenje je preživala v Osojanih.'

S [*W*] *srido si zūbila librine, w čatyrték* **si je** jiskala, w petek **si je** nalězla. (LN) 'V sredo sem izgubila knjige, v četrtek sem jih iskala, v petek sem jih našla.'

STD [*D*]opo ka **an** [bābac] **bo** je čol löpu, löpu, **ni ćejo ga** wnitit[.] (LN) 'Potem ko jih bo [pust] lepo slišal, ga bodo zažgali.'

S *Iso wužo jě bila* **mi jo** rakla rejnica Marīja Negro Šimiljonawa, ki na jě bila se nošinala tu-w lěto 1908. (LN) 'To pesem mi jo je bila povedala rajnica Marīja Negro Šimiljonawa, ki se je bila rodila leta 1908.'

STD *Wsi mamō* **se ga** [te slavinski jazyk standard] nawüčīt tu-w škuli. (LN) 'Vsi se ga [slovenski knjižni jezik] moramo naučiti v šoli.'

STD [*P*]a ito ka nī bilu mēsta, se jiskalu **si ga** [mēstu] zmislit za ga nalěst. (Ecomuseo) 'Tudi tam, kjer ni bilo prostora, se je trudilo si ga izmisliti in ga najti.'

STD [*N*]i so si nalili wōdo za **si jo** nistet won w planīno. (Ecomuseo) 'Nalili so si vodo, da bi si jo nesli v planino.'

Preglednica 5: Zaporedje pregibnih naslonk v naslonskem nizu v rezijanščini

Naslonska oblika im. osebnega zaimka	Nenaglašeni glagol	Naslonska oblika tož. in daj. povratnega osebnega zaimka	Naslonska oblika daj. osebnega zaimka	Naslonska oblika tož. oz. rod. osebnega zaimka	Oblika naglašene glagola z izjemo velelnika
<i>ti</i>	<i>si</i>				<i>rēkel</i>
<i>an</i>	<i>jě bil</i>				<i>nawüčil</i>
<i>ti</i>	<i>boš</i>				<i>paršel</i>
<i>an</i>	<i>čě</i>				<i>račyt</i>
<i>to</i>	<i>be</i>				<i>tělu</i>
<i>to</i>	<i>jě</i>	<i>se</i>			<i>napajalo</i>
<i>an</i>	<i>jě bil</i>	<i>se</i>			<i>zūbil</i>
<i>na</i>	<i>bo</i>	<i>se</i>			<i>zağala</i>
<i>an</i>	<i>čě</i>	<i>se</i>			<i>nalěšt</i>
<i>ni</i>	<i>be</i>	<i>se</i>			<i>zabile</i>
<i>an</i>	<i>jě</i>	<i>si</i>			<i>zavel</i>
<i>ni</i>	<i>so</i>	<i>si</i>			<i>naredili</i>
<i>ti</i>	<i>si</i>		<i>mi</i>		<i>barel</i>
<i>ja</i>	<i>si</i>		<i>jīn</i>		<i>dal</i>
<i>na</i>	<i>bo</i>		<i>ti</i>		<i>wdarila</i>
	<i>ču</i>		<i>ti</i>		<i>det</i>
	<i>jě</i>			<i>ga</i>	<i>organizāl</i>
<i>na</i>	<i>jě</i>			<i>jo</i>	<i>pragnala</i>
	<i>si</i>			<i>je</i>	<i>jiskala</i>
<i>an</i>	<i>bo</i>			<i>je</i>	<i>čol</i>
<i>ni</i>	<i>čejo</i>			<i>a</i>	<i>wnitit</i>
			<i>mi</i>	<i>jo</i>	<i>rakla</i>
			<i>ji</i>	<i>jo</i>	<i>pravila</i>
			<i>ti</i>	<i>jo</i>	<i>pobret</i>
		<i>se</i>		<i>ga</i>	<i>nawüčit</i>
		<i>si</i>		<i>ga</i>	<i>zmislit</i>
		<i>si</i>		<i>jo</i>	<i>nistet</i>

V stavkih s »splošnim osebkom« ali s splošnim vršilcem dejanja oz. splošnim nosilcem stanja se v rezijanščini pojavlja zaimek *sa/se*,¹⁸ izvorno naslonska oblika

18 Strokovni izraz *splošni osebek* (Toporišič 2000: 630) se nanaša na stavčnočlensko vlogo osebk (skladenjski vidik). S stališča udeleženskih vlog (pomenski vidik) pa sta poimenovanji *splošni vršilec dejanja* in *splošni nosilec stanja* (slednje natančneje *splošni nosilec doseženega stanja* za *stanje* v ožjem pomenu, tj. esivni pomen, in *splošni nosilec prehajanja v stanje* za *proces*, tj. fientivni pomen).

tožilnika povratnega osebnega zaimka, ki se s stališča besednega reda nahaja na prvem mestu niza »glagolskih« naslonk in tako »nadomešča« naslonsko obliko imenovalnika osebnega zaimka (tj. osebnega zaimka v vlogi osebk). Če se v tem tipu stavkov pojavlja povratni glagol s prostima morfemoma *se* (npr. *se wstavit* 'ustaviti se') ali *si* (npr. *si mislit* 'misliti si'), nastopa zaporedje dveh povratnih zaimkov, in sicer *sa/se se* in *sa/se si*.

STD *Wsë isö se misli naredit, ma se ma vîdêt, ci se bo durivalu.* (LN) 'Vse to se misli narediti, a je treba vedeti, ali se bo uspelo.'

STD *Ziz litrati se jê pokazalu dulîno anu da ka se dila nejveç za kultüro.* (LN) 'S fotografijami se je pokazalo dolino in kaj se dela predvsem za kulturo.'

S *Noprêd se cê počnet si mislit za püst, za moškire ano za kukace.* (LN) 'Kmalu se bo začelo misliti na pust, na maškare, lepe in grde.'

STD *To so za prow ne lipe rêçi: brüsar ka dila ta-na krösmi, iti ka porownawa imbrene, dan pijani mužec tu-w uštiriji, náš Göspud Bug, anu šcê drüge lipe rêçi, ka so be têlu je gledat rüdi tej ni so löpu narêd.* (LN) 'To so res lepe reči: brusač, ki dela na brusu, popravljalec dežnikov, pijani možič v gostilni, naš Gospod Bog in še druge lepe reči, ki bi se jih rado gledalo ves čas, tako so lepo narejene.'

STD *Tu-w Reziiji se ga [kolindrin] nalaža ta-na Ravanci tu-w municîpihu anu tu-w Parku.* (LN) 'V Reziiji se ga najde [koledar] na Ravanci na občini in v Parku [Julijskega predgorja].'

STD *Tej se jo [cirkuw] vîdi šcê nášnji din, na jê od lëta 1763[.]* (LN) 'Kakor se jo [cerkev] vidi še današnji dan, je od leta 1763.'

S *To jê napîsanu, [...] da kaku tu-w Reziiji se je [te svete] prösi.* (LN) 'Napisano je, kako se jih [svetnike] prosi v Reziiji.'

STD *Te zadnje lita se jê ga sraçalu po gostin ta-na Ravanci ta-par Toninku[.]* (LN) 'Zadnja leta se ga je pogosto srečevalo na Ravanci pri Toninku.'

S *Ta valîka zvîzda, ki orëla wsako nuç ta-na Solbici ano se jê jo vidlo po wsêj Reziiji, na jê se wasnula.* (LN) 'Velika zvezda, ki je vsako noč gorela na Solbici in se jo je videlo po vsej Reziiji, se je ugasnila.'

STD *[K]öj ci sa bo ga [nâš jazek] pîsalu, cëmö morêt ga wbranit.* (LN) 'Samo če se ga [naš jezik] bo pisalo, ga bomo lahko rešili.'

S *Tu-w carkvê so se diwale wkrej vse tovalje ano sviçe so jê je diwalo lažet.* (LN) 'V cerkvi so dajali stran vse prte in dajali ležati sveče.'

STD *Za Sasvate, utruce [...] ta-na pragu, dopo ki so jê jin oğalu duri, ni so rikle da: "Krîštê nûna" – aliböj ci to jê bil dan muž – "Krîštê non, na Sasvate!"* (LN) 'Za vse svete so otroci na pragu, potem ko se jim je odprlo vrata, rekli: »Dober dan, gospa« ali – če je bil možki – »Dober dan, gospod, za vse svete!«'

STD *Izdê na [wöda] mança anu sa se bariüwa, da zakoj nê dalêç od izdê to jê itaku löpu wlažnu.* (Ecomuseo) 'Tu [voda] manjka in se sprašuje, zakaj je nedaleč od tod tako lepo vlažno.'

S [T]ej po nawadi, ko motare so nole spat otroke, **so si** raklo zbuen ziz no racjuno. (LN) 'Kot po navadi, ko so matere gnale otroke spat, se je reklo zbogom z eno molitvijo.'

S *Dopo po mëji*, **so jë se** wstavilu tu-w Kranjski Göri za pupet dan döbri kafe anu puküšat kej döbraga tu-w ni kafeteriji. (LN) 'Po meji se je ustavilo v Kranjski Gori, da se popije eno dobro kavo in pokusi kaj dobrega v kavarni.'

Nikalni členek *ni* 'ne' (v krajevnem govoru Solbice *na*) ni stalni del »glagolskega« in zaimenskega naslonkega niza, temveč se pojavlja v položaju pred osebno glagolsko obliko, in sicer neposredno pred sedanjiško obliko polnopomenskega glagola in s tem za zaimenskim naslonskim nizom (npr. (an) *se ga ni* wüči '(on) se ga ne uči') ali pred osebno glagolsko obliko pomožnega glagola, tj. pred glagolsko naslonko (npr. (an) **ni** čë se ga wüčít '(on) se ga ne bo učil', (an) **ni** bo se ga wüčíl '(on) se ga ne bo (prej) učil'). Členek *ni* in sledeče oblike sedanjika pomožnega glagola *bet* 'biti' in *mët* 'imeti' so se skrčile (npr. (an) *nï* '(on) ni', (an) *nïma* '(on) nima'), rezultat česar je naglašena skrčena oblika, ki posledično ni del naslonskega niza. V nadaljevanju so podani nekateri besedilni zgledi, ki ponazarjajo predslonski položaj členka *ni* v razmerju do osebne glagolske oblike.

S [T]o be bilo prow mët pa no drüo okrowlo pot, ziz tabilici, [...] zajtö ki jüdi ni **na** stojijo izdë moköj za den dîn, mo za tri aliböj štiri, ano ni **na** mörajo si odyt mokoj ta-na To lipo pot. (LN) 'Lepo bi bilo imeti še eno krožno pot s tablicami, ker ljudje ne prenočujejo tu samo za en dan, ampak za tri ali štiri, in ne morejo hoditi samo po Lepi poti.'

STD *Näšnji din so pa planîne zapušćane, sa je ni dopara već tej nur anu sa ni sičë već tari-njuw[.]* (Ecomuseo) 'Dan danes so planine zapušćene, ne uporablja se jih več kot včasih in se ne kosi več travnikov.'

STD *Wsaka pravica napïsana na ni bo se zgübila[.]* (LN) 'Vsaka zapisana pravljica se ne bo izgubila.'

STD *Či näs dän an nïma woje se informät ta-na isö, to pridë rićet, da an ni čë vëdët.* (LN) 'Če se danes nekdo ne želi poučiti o tem, to pomeni, da ne želi vedeti / da ne bo vedel.'

S *Te din na Sveti Petek so ni se wmuwalo ano pa špilini so se diwali wkrej.* (LN) 'Na sveti petek se ni umivalo in tudi zrcala so se odstranila.'

STD *Za isö se nïma zabit, da isa väs to jë na stara väs.* (Ecomuseo) 'Zato se ne sme pozabiti, da je ta vas stara vas.'

Kot je bilo že omenjeno, predlog *za* 'za' uvaja nedoločniški in namenilniški polstavek, ki lahko vsebujeta pregibne naslonke v oblagolskem položaju.

STD [*Wöda*], itaku möčna za dujtet na dnö od dulîne, **za se** srëst anu priwzet pot ti viliki wodë[.] (Ecomuseo) 'Voda, tako močna, da pride na dno doline in se sreča ter prevzame pot veliki vodi.'

STD *Utručiči si mislijo za si kupit ne nove kwaderne, ne nove librine, nove pine, nove djarje anu karteke.* (LN) 'Otroci razmišljajo, da bi si kupili nove zvezke, nove knjige, nova peresa, nove dnevnike in torbe.'

STD *Ko jüdi so mëli zbrät mëstu za si naredit planino, ni so mëli rüdi vidit dvi račë.* (Ecomuseo) 'Ko so ljudje morali izbrati prostor, da bi zgradili planino, so morali vedno upoštevati dve reči.'

4 SKLEPNE UGOTOVITVE

Zgodovinsko jezikoslovna analiza naslonskih nizov pregibnih naslonk v rezijanškem narečju primorske narečne skupine slovenskega jezika pokaže, da je zgodnji popraslovanski sistem pregibnih naslonk v tem slovenskem narečju doživel korenite spremembe. V zgodovini rezijanščine namreč ni prišlo samo do povečanja števila pregibnih naslonk, temveč sta se spremenila tudi njihov položaj v stavku in zaporedje v naslonskem nizu, slednji pa se je poleg tega razcepil v dva naslonska niza. Tovrstne spremembe so posledica jezikovnega vpliva sosednjih romanskih jezikov in njihovih narečij, v prvi vrsti furlanščine, kot tudi nekaterih razvojnih teženj v širšem slovenskem jezikovnem prostoru.

Kar zadeva število pregibnih naslonk v rezijanščini, se je to povečalo zaradi nastanka novih naslonskih oblik imenovalnika osebnih zaimkov (npr. *ún* vs. *an* 'on', *oná* vs. *na* 'ona', *uní* vs. *ni* 'oni', *onè* vs. *ni* 'one') ter novih nenaglašanih glagolov (npr. *(an) céé* (iso rič) '(on) hoče (to reč)' vs. *(an) céé dělat* '(on) bo delal') in glagolov, ki težijo k nenaglašenosti (npr. *(an) má* (no lipo hišo) '(on) ima (eno lepo hišo)' vs. *(an) ma dělat* '(on) mora delati'). Kar se tiče položaja pregibnih naslonk v glavnem stavku, Wackernaglov zakon o stavi zaslonk na drugem mestu v stavku za rezijanščino ne velja več. Posledično se pregibne naslonke ne nahajajo samo na drugem mestu v stavku, temveč težijo k pojavljanju v obglagolskem položaju, tj. pred ali za naglašanim glagolom ali pred nenaglašanim glagolom (če ta seveda jè), torej tudi na prvem mestu v stavku. Poleg tega se pregibne naslonke lahko zvrstijo v dva različna naslonska niza, in sicer sta to t. i. »glagolski« **naslonski niz**, ki lahko vsebuje naslonsko obliko imenovalnika osebnih zaimkov in nenaglašeni glagol ali glagol, ki teži k nenaglašenosti, ter **zaimenski naslonski niz**, ki je lahko sestavljen iz več kot ene oblike naslonskih oblik odvisnih sklonov osebnih zaimkov in/ali povratnega osebnega zaimka. Naslonska niza sta lahko ločena eden od drugega z eno ali več naglašanimi prvinami, ob odsotnosti slednje pa navidezno oblikujeta en sam naslonski niz zaimenskih in glagolskih naslonk.

Medtem ko so nastanek naslonskih oblik imenovalnika osebnih zaimkov, odprava Wackernaglove stave zaslonk na drugem mestu v stavku in težnja k obglagolskemu položaju pregibnih naslonk ter posledičen razcep prvotnega

naslonskega niza v »glagolski« in zaimenski naslonski niz v rezijanščini najverjetneje posledica jezikovnega vpliva bližnje furlanščine, pa preoblikovanje vrstnega reda pregibnih naslonk v samem naslonskem nizu zelo verjetno odraža težnjo po premikanju oz. »dviganju« glagolskih naslonk (ang. *clitic climbing*) v položaj pred zaimenske naslonke, ki je značilen za širši slovenski jezikovni prostor.

Glagolske naslonke, ki so se v zgodnjem popraslovanskem obdobju oblikovanja posameznih slovanskih jezikov v naslonskem nizu pojavljale za zaimenskimi naslonkami (npr. **mu ga sem/si/je/.../so*), v slovenskih narečjih namreč izkazujejo težnjo po premikanju iz prvotnega položaja na koncu naslonskega niza proti začetku slednjega, torej v položaj pred zaimenske naslonke (npr. **sem/si/je/.../so mu ga*).¹⁹ Medtem ko osrednja slovenska narečja in s tem posledično tudi slovenski knjižni jezik v trdilnih stavkih odražajo vmesno stopnjo premikanja glagolskih naslonk v položaj pred zaimenske naslonke – v nikalnih stavkih je ohranjen starejši besedni red, pri čemer pa je zaradi skrčenja nikalnega členka **ne* in glagola *bíti* prišlo do nastanka novih naglašanih skrčenih oblik –, so se glagolske naslonke v rezijanskem narečju že v celoti premaknile v položaj pred neimenovalniške naslonske oblike osebnih zaimkov in povratnega osebnega zaimka. Tako v knjižni slovenščini glagol *bíti* ohranja prvotno mesto v tretji osebi ednine sedanjika in v vseh oblikah prihodnjika v trdilnih stavkih ter v vseh oblikah sedanjika in prihodnjika v nikalnih stavkih (npr. knj. sln. *brät mu ga je däl*, *brät mu ga nī däl*, *brätje mu ga nīso dāli*; *brät mu ga (ne) bo däl*, *brätje mu ga (ne) bodo dāli*), a se je premaknil pred zaimenske naslonke v vseh ostalih oblikah sedanjika v trdilnih stavkih (npr. knj. sln. *brätje so mu ga dāli*). Nasprotno pa se v rezijanščini glagolske naslonke nahajajo v položaju pred neimenovalniškimi naslonskimi oblikami zaimkov (npr. rez. *brátar an jě mu ga däl*, *brátar an nī mu ga däl*, *brátri ni so mu ga dāli*, *brátri ni nīso mu ga dāli*; *brátar an (ni) bo mu ga däl*, *brátri ni (ni) bojo mu ga dāli*).

¹⁹ O postopnem »dviganju« glagolskih naslonk v položaj pred zaimenske naslonke v slovenskih narečjih prim. Gromova 2025.

Preglednica 6: (Ne)premikanje glagolskih naslonk v položaj pred zaimenske naslonke v odvisnih sklonih v slovenščini (inovacije so označene s senčenjem)

Oblika	Prvotno	Knjižno slovensko	Rezijansko
Trdilni stavki			
3. os. ed. sed.	<i>*brāt mu ga je dāl</i>	<i>brāt mu ga je dāl</i>	<i>brátar an jē mu ga dāl</i>
3. os. mn. sed.	<i>*brátje mu ga so dāli</i>	<i>brátje so mu ga dāli</i>	<i>brátri ni so mu ga dāli</i>
3. os. ed. prih.	<i>*brāt mu ga bo dāl</i>	<i>brāt mu ga bo dāl</i>	<i>brátar an bo mu ga dāl</i>
3. os. mn. prih.	<i>*brátje mu ga bodo dāli</i>	<i>brátje mu ga bodo dāli</i>	<i>brátri ni bojo mu ga dāli</i>
Nikalni stavki			
3. os. ed. sed.	<i>*brāt mu ga nī dāl</i>	<i>brāt mu ga nī dāl</i>	<i>brátar an nī mu ga dāl</i>
3. os. mn. sed.	<i>*brátje mu ga nīso dāli</i>	<i>brátje mu ga nīso dāli</i>	<i>brátri ni nīso mu ga dāli</i>
3. os. ed. prih.	<i>*brāt mu ga ne bo dāl</i>	<i>brāt mu ga ne bo dāl</i>	<i>brátar an ni bo mu ga dāl</i>
3. os. mn. prih.	<i>*brátje mu ga ne bodo dāli</i>	<i>brátje mu ga ne bodo dāli</i>	<i>brátri ni ni bojo mu ga dāli</i>

VIRI IN LITERATURA

- Benacchio 1988** = Rosanna Benacchio, I pronomi clitici nelle lingue slave dell'area Balcanica, *Eropa Orientalis* 7 (1998), 451–469.
- Benacchio 1994** = Rosanna Benacchio, Peculiarità sintattiche del dialetto resiano, v: *Problemi della morfosintassi delle lingue slave* 4, Atti del IV Seminario di Studi, Pontignano (Siena) 19–20 aprile 1993, ur. S. Signorini, Bologna: Pitagora, 223–243.
- Benacchio 1998** = Rosanna Benacchio, Oblikoslovno-skladenjske posebnosti rezijanščine, *Slavistična revija* 46.3 (1998), 249–259.
- Benacchio 2002** = Rosanna Benacchio, *I dialetti sloveni del Friuli tra periferia e contatto*, Udine: Società Filologica Friulana, 2002.
- Benacchio – Renzi 1987** = Rosanna Benacchio – Lorenzo Renzi, *Clitici slavi e romanzi*, Padova: Clesp, 1987 (Quaderni Patavini di linguistica: monografie 1).
- Ecomuseo** = [Testi in italiano e resiano per i quattro percorsi dell'Ecomuseo nella Val Resia], ur. Luigia Negro, Rezija/Resia, 2006.
- Gromova 2025** = Marija Gromova, Položaj glagolskih naslonk v naslonskem nizu v slovenskih narečjih, *Jezik in slovstvo* 70.4 (2025), v tisku.
- Jakobson 1935** = Roman O. Jakobson, Les Enclitiques Slaves, v: *Atti del III Congresso Internazionale dei Linguisti (Roma, 19–26 settembre 1933)*, ur. B. Migliorini – V. Pisani, Firenze: F. Le Monnier, 1935.
- Ježovnik 2015** = Janoš Ježovnik, Vezni naklon v rezijanščini, v: *Škrabčev zbornik 8: zbornik prispevkov s simpozija 2013*, ur. D. Zuljan Kumar – H. Dobrovoljc, Nova Gorica: Založba Univerze v Novi Gorici, 2015, 68–83.
- Ježovnik 2020** = Janoš Ježovnik, Slovenski jezik v Videmski pokrajini, v: *Vartac – Moja vas*, ur. M. Stanonik – I. Potočnik, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2022, 73–82.
- Ježovnik 2022** = Janoš Ježovnik, *Glasovne in naglasne značilnosti terskega narečja*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2022.
- Kuntner 2025** = Rok Kuntner, Stava naslonk v stari cerkveni slovanščini, *Jezik in slovstvo* 70.4 (2025), v tisku.
- LN** = Luigia Negro, [Časopisni članki, objavljenih v časopisih in revijah *Novi Matajur: tednik Slovencev Videnske pokrajine* (Čedad/Civiale del Friuli), *Nāš glas – La nostra voce: Periodico del Circolo Culturale Resiano “Rozajanski Dum”* (Rezija/Resia) in *La Vita Cattolica: Settimanale del Friuli* (Videm/Udine)], Rezija/Resia, 2003–2014.
- Logar – Rigler 1983** = Tine Logar – Jakob Rigler, *Karta slovenskih narečij*, Ljubljana: Geodetski zavod Slovenije, 1983.

- Marchetti 1967** = Giuseppe Marchetti, *Grammatica friulana*, Udine: Società Filologica Friulana, 1967.
- Murko 1892** = Matija Murko, Enklitike v slovenščini II: skladnja, *Letopis Matice slovenske za leto 1892*, 51–86.
- Pila 2021** = Malinka Pila, Slavic Alpine micro-varieties as part of an „Alpensprachbund“? The case of the venitive (come) passive, v: *Alps as a linguistic area*, ur. L. Gaeta – G. Seiler = *Sprachtypologie und Universalienforschung* 74.1 (2021), 163–184.
- Pila 2022** = Malinka Pila, L'espressione del futuro in resiano, tersko e nadiško: un caso di contatto linguistico?, v: *Slavische Varietäten im Sprachkontakt. Gegenwart und Geschichte, Lexikon und Grammatik*, ur. M. Pila, Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 2022 (Slavistische Beiträge 513), 69–96.
- Pila 2023** = Malinka Pila, Strutture slave e romanze in contatto: il periodo ipotetico nelle varietà slovene del Friuli, v: *Lingue slave e lingue romanze a confronto: dalla frase al testo*, ur. F. Biagini – O. Inkova = *mediAzioni* 36 (2023), A177–A192.
- Ramovš 1935** = Fran Ramovš, *Historična gramatika slovenskega jezika VII: dialekti*, Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1935.
- Repanšek 2025** = Luka Repanšek, Wackernaglova stava naslonk v praindoevropščini, *Jezik in slovstvo* 70.4 (2025), v tisku.
- Rigler 1963** = Jakob Rigler, Pregled osnovnih razvojnih etap v slovenskem vokalizmu, *Slavistična revija* 14.1–4 (1963), 25–78.
- Skubic 1991** = Mitja Skubic, Interferenze sintattiche di origine romanza nelle parlate slovene occidentali: la strutturazione del sintagma aggettivale, della frase, del periodo, *Linguistica* 31 (1991), 133–164.
- Skubic 1997** = Mitja Skubic, *Romanske jezikovne prvine na zahodni slovenski meji*, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1997.
- Skubic 2000** = Mitja Skubic, *Elementi linguistici romanzi nello sloveno occidentale*, Roma: Il Calamo, 2000.
- SLA 2023** = *Slovenski lingvistični atlas 3: Kmetovanje*, 3.1 *Atlas*, ur. Jožica Škofic idr., Ljubljana: Založba ZRC, 2023.
- Smolej 2021** = Mojca Smolej, Normiranje besednega reda slovenskega knjižnega jezika – začetna stava naslonk, *Jezik in slovstvo* 66.2–3 (2021), 67–79.
- Spinuzzi Monai 1996** = Liliana Spinuzzi Monai, Il clitico soggetto del friulano: un caso di calco sintattico in area slavo-romanza come modello di un'ipotesi ricostruttiva, v: *Terza raccolta di saggi dialettologici in area italo-romanza*, ur. G. B. Pellegrini, Padova: Centro di Studio per la Dialettologia Italiana, 1996, 21–65.
- Steenwijk 1992** = Han Steenwijk, *The Slovene dialect of Resia: San Giorgio*, Amsterdam, Atlanta: Rodopi, 1992.
- Steenwijk 1994** = Han Steenwijk, *Ortografia resiana / Tō jošt rozajanskë pisanjê*, Padova: Cooperativa Libreria Editrice Università di Padova, 1994.
- Steenwijk 1999** = Han Steenwijk, *Grammatica pratica resiana. Il sostantivo*, Padova: Cooperativa Libreria Editrice Università di Padova, 1999.
- Steenwijk 2005** = Han Steenwijk, *Piccolo dizionario ortografico resiano / Mali bisidnik za tō jošt rozajanskë pisanjê*, Padova: Cooperativa Libreria Editrice Università di Padova, 2005.
- Steenwijk 2023** = Han Steenwijk, *Grammatica pratica resiana. Aggettivo, avverbio, pronomi, numerali, articolo*, Padova: Cooperativa Libreria Editrice Università di Padova, 2023.
- Šekli 2009a** = Matej Šekli, Zaimkovno podvajanje predmeta in osebkov v rezijanskem narečju slovenščine (s stališča jezikovnega stika s furlanščino), v: *Makedonsko-slovenske jezikoslovne, književne in kulturne zveze*, ur. L. Arizankovska, Skopje: Univerzitet Sv. Kiril i Metodij, Filološki fakultet Blaže Koneski, 2009, 133–155.
- Šekli 2009b** = Matej Šekli, Furlanščina in rezijansko narečje slovenščine v besedilih, v: *Makedonsko-slovenske jezikoslovne, književne in kulturne zveze*, ur. L. Arizankovska, Skopje: Univerzitet Sv. Kiril i Metodij, Filološki fakultet Blaže Koneski, 2009, 157–179.
- Šekli 2016** = Matej Šekli, Frazni glagoli v rezijanskem narečju slovenščine, *Annales* 26.4 (2016), 689–698.
- Šekli 2018** = Matej Šekli, Slovenski jezik v Reziji, v: *Slovenistika in slavistika v zamejstvu – Videm*, ur. A. Žele – M. Šekli, Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije, 2018 (Zbornik Slavističnega društva Slovenije 28), 82–94.

- Šekli 2023** = Matej Šekli, Il dialetto sloveno di Resia: aspetti genealogici e sociolinguistici, v: *Dal Friuli al mondo. I valori identitari nello spazio linguistico globale*, ur. R. Bombi – F. Zuin, Udine: Forum – Editrice Universitaria Udinese, 2023, 165–179.
- Šekli 2024** = Matej Šekli, Lo sloveno, *Linguistik online* 130.6 (2024), 211–233.
- Šekli 2025a** = Matej Šekli, Stava naslonk v jeziku *Brižinskih spomenikov*, *Jezik in slovstvo* 70.4 (2025), v tisku.
- Šekli 2025b** = Matej Šekli, Sui clitici flessi nel dialetto sloveno di Resia in Friuli: aspetti sincronici e diacronici, *Ricerche Slavistiche. Nuova serie* 68, v tisku.
- Toporišič 2000** = Jože Toporišič, *Slovenska slovnica*, Maribor: Založba Obzorja, 2000.
- Večerka 1989** = Radoslav Večerka, *Altkirchenslavische (Altbulgarische) Syntax I. Die lineare Satzorganisation*, Freiburg: Weiher, 1989 (Monumenta Linguae Slaviae Dialecti Veteris 17).
- Vondrák 1928** = Wenzel Vondrák, *Vergleichende Slavische Grammatik II. Formenlehre und Syntax*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, ²1928 (¹1908).
- Wackernagel 1892** = Jacob Wackernagel, Über ein Gesetz der indogermanischen Wortstellung, *Indogermanische Forschungen* 1 (1892), 333–436.
- Zalizinjak 2008** = Andrej Anatol'jevič Zalizinjak, *Drevnjerusskie ènklitiki*, Moskva: Jazyki slavyan-skih kul'tur, 2008.
[Андрей Анатольевич Зализняк, *Древнерусские энклитики*, Москва: Языки славянских культур, 2008.]
- Zuljan Kumar 2019** = Danila Zuljan Kumar, Word Order in Slovene Dialectal Discourse, *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies* 12 (2019), 53–74.
- Zuljan Kumar 2022** = Danila Zuljan Kumar, *Skladnja nadiškega in briškega narečja*, Ljubljana: Založba ZRC, 2022.

SUMMARY

Inflected Clitic Clusters in the Resian Dialect of Slovenian: Descriptive and Historical Linguistic Perspectives

Diachronic linguistic analysis of clusters of inflected clitics in the Rezija/Resia dialect of the Primorska (Littoral) dialect group of Slovenian shows that the system of inflected clitics in Resian has undergone radical transformation compared to the early post-Proto-Slavic state of affairs. In fact, in the linguistic history of this dialect, not only has the number of clitics increased, but their position in the sentence and their order in the clitic cluster has also undergone significant change that saw a secondary split into two distinct clitic clusters. These innovations can be attributed to the linguistic influence of the neighboring Romance languages and their dialects, primarily Friulian, on the one hand, as well as to evolutionary tendencies in the broader Slovenian linguistic area.

As far as the system of inflected clitics in Resian is concerned, their number was augmented by the creation of new nominative forms of clitic personal pronouns (e.g. *ún* vs. *an* 'he', *oná* vs. *na* 'she', *uní* vs. *ni* 'they (masculine)', and *oně* vs. *ni* 'they (feminine)'), as well as new clitic verbs (e.g. *(an) čě (iso rič)* '(he) wants (this thing)' vs. *(an) čě dělat* '(he) will work') and verbs that are prone to cliticisation (e.g. *(an) mǎ (no lipo hišo)* '(he) has (a beautiful house)' vs. *(an) ma dělat* '(he) has to work'). As far as the position of the inflected clitics in the main clause is concerned Resian no longer observes Wackernagel's Law (second position of enclitics in a clause). Consequently, the inflected clitics no longer appear exclusively in the second position, but tend to occupy the so-called *adverbial position*, that is, before or after a full lexical verb or before an auxiliary (if one occurs). This means that the clitic can appear in initial position as well. In addition to that, inflected clitics can be organised into two distinct clitic clusters—specifically, the so-called “verbal” cluster, which may contain a nominative form of a clitic pronoun and a clitic verb or a verb prone to cliticisation, and the pronominal cluster, which may consist of more than

one oblique case of a pronominal clitic. These two clitic clusters are usually separated by one or more accented lexical elements. However, in the absence of the latter they form a single cluster of pronominal and verbal clitics.

While the rise of nominative clitic forms of personal pronouns, loss of Wackernagel's Law, the tendency of inflected clitics to occupy the adverbial position, and the subsequent split of the original clitic cluster into a "verbal" and a pronominal part in Resian are most likely to be due to the linguistic influence of the neighbouring Friulian linguistic varieties, the "rearrangement" of inflected clitics in the clitic cluster itself most probably reflects a well-established tendency of clitic climbing of verbal clitics to the position before pronominal clitics – a phenomenon characteristic of the wider Slovenian linguistic area.

In Slovenian dialects, as is well known, verbal clitics—which in the early post-Proto-Slavic period of the formation of individual Slavic languages were placed after pronominal clitics in a cluster of inflectional clitics (e.g., **mu ga sem/si/je/.../so*)—tend to move from their original position at the end of the cluster towards the beginning of the cluster, that is, they tend to precede pronominal clitics (e.g. **sem/si/je/.../so mu ga*). However, the original word order is preserved in negative sentences, where due to the contraction of the negative particle **ne* 'not' and the auxiliary in the result was the creation of new accented contracted forms. The central Slovenian dialects and, consequently, Standard Slovenian reflect an intermediate stage in the process of verbal clitic climbing, whereas Resian displays a stage in which the latter have already completely moved to the position preceding the oblique case forms of pronominal clitics. In fact, in Standard Slovenian the auxiliary verb *bíti* 'to be' retains its original position in the third person singular of the present tense, as it does in all forms of the future tense in affirmative sentences, as well as in all forms of the present and future tenses in negative sentences (e.g., Standard Slovenian *brāt mu ga je dāl* 'the brother gave it to him', *brāt mu ga nī dāl* 'the brother did not give it to him', *brātje mu ga nīso dālī* 'the brothers did not give it to him'; *brāt mu ga (ne) bo dāl* 'the brother will (not) give it to him', *brātje mu ga (ne) bodo dālī* 'the brothers will (not) give it to him'), but it was shifted to a position preceding pronominal clitics in all other forms of the present tense in affirmative sentences (e.g., Standard Slovenian *brātje so mu ga dālī* 'the brothers gave it to him'). In contrast, Resian verbal clitics are placed before oblique case forms of pronominal clitics (e.g. Resian *bratar an jě mu ga dāl* 'the brother gave it to him', *bratar an nī mu ga dāl* 'the brother did not give it to him', *bratri ni so mu ga dālī* 'the brothers gave it to him', *bratri ni nīso mu ga dālī* 'the brothers did not give it to him'; *bratar an (nī) bo mu ga dāl* 'the brother will have (not) given it to him', *bratri ni (nī) bojo mu ga dālī* 'the brothers will have (not) given it to him').